

Cultuureducatie met *Kwaliteit*

2023 - 2025

**KUNST
KADE**

Samenvatting

Achter elk programma
schuilt een verhaal.
Ontdek hoe **cultuureducatie**
leerlingen raakt, verbindt
en toekomst geeft.

KUNST KADE

Cultuureducatie
met
Kwaliteit

Het programma Cultuureducatie met Kwaliteit is mede mogelijk gemaakt door het Fonds voor Cultuurparticipatie, CmK en de Gemeente Leeuwarden. De foto's in deze verantwoording zijn gemaakt door de leerlingen van Fotopodium, een TalentOntwikkelProgramma (TOP) van Kunstcade. Zij werden begeleid door de fotografen Willy Sybesma, Vincent Schiphorst, Marieke Balk, Siska Alkema, Yvonne Feijten, Tessa Reitsma en Yvonne Blijinga in samenwerking met het Fries Museum.

*Ontwerp en opmaak: BW H ontwerpers en Monique Dijkstra grafisch ontwerper
Foto's: Fotopodium, Ana Paunovik en Eddy Koopal*

Tijdens CmK3 heeft Kunstcade samen met onderwijs en culturele instellingen gewerkt aan duurzame cultuureducatie in de gemeente Leeuwarden.

Activiteiten zoals het vernieuwde Kunstmenu, Talent Ontwikkel Programma's (TOP's) en thematische programma's rond techniek, taal en burgerschap versterkten de kwaliteit en zorgden voor een meer integraal programma. Leerkrachten en culturele partners ontwikkelden hun deskundigheid via trainingen, expertgroepen en netwerkbijeenkomsten.

De samenwerking met culturele instellingen en scholen is duurzaam versterkt door heldere afspraken, gezamenlijke visieontwikkeling en structurele ondersteuning door cultuurcoaches en consultants. Prestatieafspraken zijn grotendeels gerealiseerd: alle PO-scholen en vrijwel alle VO-scholen namen deel, met een groeiende betrokkenheid binnen het mbo.

Monitoring en evaluatie vonden plaats via Evi, onderzoek door de RUG en een filmproductie. De resultaten tonen een sterke basis en concrete ontwikkelpunten, zoals visieontwikkeling en programma-integratie. Kunstcade blijft inzetten op leerlinggericht werken en beleidsmatige samenwerking.

Inhoud

1. Inleiding	7
2. Gerealiseerde activiteiten en reflectie	8
2.1 Duurzame kwaliteitsverbetering van cultuureducatie	
- Leerling centraal	
- Keuze en maatwerk	
- Talent Ontwikkel Programma's (TOP's)	
2.2 Vergroten deskundigheid leerkrachten, docenten, culturele partners en penvoerders	
- Cultuureducatiefestival	
- Kunstvak voor de Klas	
- KRAAK	
- ICC-cursus	
- Trainingen op maat	
- Werken in expertgroepen	
2.3 Facultatieve activiteiten	
2.3.1 Integrale cultuureducatie in verbinding met andere vakken	
- Techniekmenu	
- Taal	
- Burgerschap	
2.3.2 Verbinden van binnen- en buitenschools	
- Samenhang met Programma School & Omgeving	
- Toeleiding naar de vrije tijd	
3. Samenwerking Kunstkade met culturele instellingen en onderwijs	12
3.1 Kunstkade en culturele instellingen	
3.2 Kunstkade en onderwijs	
3.3 Reflectie samenwerking	
4. Prestatieafspraken	14
4.1 Kwantitatieve prestatieafspraken	
4.2 Kwalitatieve prestatieafspraken	
4.2.1 Duurzame kwaliteitsverbetering van cultuureducatie	
4.2.2 Vergroten van deskundigheid van leerkrachten, docenten, culturele partners en penvoerders	
4.2.3 Integrale cultuureducatie in verbinding met andere vakken	
4.2.4 Verbinden van binnen- en buitenschools	
5. Monitoring en evaluatie	16
5.1 Evi	
5.2 Leerling centraal	
5.3 Samenwerking op beleidsniveau	
6. Overzicht betrokken instellingen	18

1. Inleiding

Sinds september 2012 zet Kunstkade zich in voor het stimuleren van cultuureducatie in de gemeente Leeuwarden. In ruim dertien jaar tijd zijn wij uitgegroeid tot een onmisbare schakel in het culturele en educatieve veld van de gemeente.

In samenwerking met een groot aantal culturele partners (culturele instellingen, kunstvakdocenten, kunstenaars en maatschappelijke organisaties) ondersteunt Kunstkade scholen bij het ontwikkelen van cultuurbeleid. Hierbij zetten wij de leerling centraal en laten wij alle kinderen vanaf 2 jaar kennismaken met kunst en cultuur. We doen dit met een divers programma op het gebied van theater, dans, techniek, muziek, fotografie, beeldende vorming, erfgoed, taal, film en muziek. Kinderen ontdekken hun talenten, versterken hun zelfvertrouwen en leren de wereld om ons heen beter begrijpen.

Met steun van de CmK-gelden van het Fonds voor Cultuurparticipatie en matchingsgelden van de gemeente Leeuwarden hebben we samen met scholen kunnen dromen, onderzoeken en

ontwikkelen. CmK is inmiddels breed bekend en de activiteiten worden gezien als een vanzelfsprekend onderdeel van ons programma.

Tijdens de CmK3-periode hebben we hard gewerkt aan de professionalisering van onze organisatie en is de aanpak van CmK veranderd van een integrale benadering naar een focus op specifieke onderdelen.

Er zijn grote stappen gezet: cultuuronderwijs is sterker verankerd in scholen, meer culturele instellingen zijn betrokken, de doorstroom naar vrije tijd is verbeterd en de deskundigheid binnen onderwijs, cultuur en Kunstkade is vergroot. Daarmee zijn alle CmK3-doelen behaald en is de basis gelegd voor CmK4.

Dit verslag vormt de afsluiting van de laatste periode van CmK3.

“Samen bouwen we aan duurzame cultuureducatie waarin elke leerling, leerkracht en culturele partner groeit.”

2. Gerealiseerde activiteiten

De activiteiten van Kunstcade binnen CmK zijn gericht op het bewerkstelligen van kwaliteitsverbetering in cultuureducatie door samen te werken met onderwijsinstellingen en de culturele omgeving van de gemeente Leeuwarden.

Facultatieve subdoelen binnen CmK boden ons de ruimte om op eigen wijze invulling te geven aan het versterken van integrale cultuureducatie in verbinding met vakken als techniek, taal en burgerschap. Daarnaast maakten ze het mogelijk om de verbinding te leggen tussen binnen- en buitenschoolse activiteiten.

Zoals ook vermeld in het inhoudelijk verslag van 2022, werken we sinds de komst van directeur Femke van de Wiel met een vernieuwde indeling van de CmK activiteiten. Deze indeling heeft ervoor gezorgd dat er meer focus en samenhang aangebracht kan worden binnen de activiteiten voor het primair onderwijs (PO) (inclusief het speciaal onderwijs (SO)), het voortgezet onderwijs (VO) en het MBO.

De volgende paragrafen geven een inhoudelijk overzicht van de gerealiseerde activiteiten, gestructureerd volgens de vernieuwde indeling en aangevuld met reflecties.

2.1 Duurzame kwaliteitsverbetering van cultuureducatie

Met duurzame kwaliteitsverbetering wordt bedoeld dat de inzet voor het verbeteren van cultuureducatie niet tijdelijk of projectmatig is, maar structureel, toekomstgericht en verankerd binnen het onderwijs én de culturele sector. Kunstcade heeft een stevige basis neergezet waarop cultuureducatie kan doorgroeien.

Leerling centraal

Kunstcade zet zich in voor de culturele ontwikkeling van iedere leerling binnen alle schooltypen, van primair onderwijs (en daarvoor) tot en met het MBO. Onze programma's fungeren als spiegels en vensters: leerlingen worden erkend in wie ze zijn en gestimuleerd om hun wereld te vergroten.

Jongeren worden onder andere via proeftuinen (samenwerkingen tussen een school en culturele instellingen, begeleid door Kunstcade) actief betrokken. Centraal hierin staat het gesprek met leerlingen: wat willen zij leren en hoe? Deze aanpak levert waardevolle inzichten op voor zowel het onderwijs als de betrokken culturele partners.

Reflectie: De focus op de leerling blijft onverminderd centraal staan, met bij de CmK4 periode een meer systematische en doelgerichte benadering dan bij CmK3. Een goed voorbeeld hiervan is de training voor culturele instellingen binnen ons netwerk, gericht op het ontwikkelen van lesmateriaal waarbij de leerling het vertrekpunt is.

Keuze en maatwerk

Door de herijking van het Kunstmenu hebben scholen meer vrijheid gekregen in de keuze en invulling van culturele programma's. Dit sluit beter aan bij hun specifieke behoeften en thema's, versterkt de implementatie in het curriculum en bevordert eigenaarschap. De behoefte aan maatwerk en thematische samenhang bleek duidelijk uit evaluaties. Via werksessies met het werkveld is een helder, flexibel model ontwikkeld dat keuzevrijheid vergroot, samenwerking bevordert en inzet op kwaliteit en duurzaamheid.

Kunstcade liet Dr. Johan Kolsteeg, Youssra Laftih en Maaike Mosterd (Groningen Institute for the Study of Culture ICOG (RUG)) onderzoek doen naar het culturele programma in de directe omgeving van PO- en VO-scholen in de gemeente Leeuwarden. Uitgangspunt was dat dit per wijk of dorp verschilt en grotendeels Westers georiënteerd is. Om het programma te verbreden, was beter inzicht nodig in wat buiten de bekende netwerken gebeurt. De onderzoekers benadrukten dat verbreding meer vraagt dan het toevoegen van 'cultureel diverse' programma's; het vergt een fundamentele heroriëntatie op de betekenis van cultuureducatie, wat het kan zijn en voor wie het bedoeld is.

Reflectie: Binnen het PO is men zeer tevreden; de toegenomen ruimte voor maatwerk wordt gewaardeerd. Dit zetten we voort in CmK4, waarbij we ook het Techniekmenu meenemen. Voor het SO is de aansluiting op het Kunstmenu onderzocht. Omdat dit soms lastig uitvoerbaar blijkt, bekijken we zorgvuldig of aanpassingen nodig zijn.

Een belangrijk aandachtspunt is de samenwerking met kinderopvangorganisaties. Kinderen vanaf 2 jaar krijgen nu het Peutermenu aangeboden en er zijn programma's voor IKC's en kinderopvang. Eind CmK3 is een werkgroep gestart om in CmK4 verder te verkennen hoe we via samenwerking meer maatwerk kunnen bieden.

Talent Ontwikkel Programma's (TOP)

De TOP-programma's zijn verder ontwikkeld en uitgebreid, zodat leerlingen zowel onder schooltijd als in hun vrije tijd hun talenten kunnen ontdekken en ontwikkelen. Denk aan dans, film, theater, taal en muziek, begeleid door kunstvakdocenten.

Binnen het PO en VO worden daarbij verbindingen gelegd met de culturele omgeving, het vrijetijdsprogramma, Talentontwikkeling op Maat en het Jeugdfonds Sport & Cultuur. Een vast onderdeel is de presentatie van leerlingen op school én in culturele instellingen als het Fries Museum, Slieker en De Harmonie. In deze programma's komen talentontwikkeling, samenwerking, verdieping en zichtbaarheid samen.

Reflectie: Evaluaties laten zien dat de TOP's hoog worden gewaardeerd. Een aandachtspunt is het beter samenbrengen van de eindpresentaties tijdens TO Party! in De Harmonie.

2.2 Vergroten van deskundigheid van leerkrachten, docenten, culturele partners en penvoerders

Deskundigheidsbevordering is een essentieel onderdeel van duurzame cultuureducatie. Door continu te investeren in de kennis, vaardigheden en samenwerking van alle betrokkenen wordt de kwaliteit, relevantie en impact van cultuureducatie versterkt.

Cultuureducatiefestival

Tijdens CmK3 werd dit jaarlijkse evenement voor kennisdeling en inspiratie georganiseerd in samenwerking met Keunstwurk. Het festival bood workshops, lezingen en netwerkmogelijkheden voor onderwijs- en cultuurprofessionals. Doel was om cultuureducatie te ervaren, te inspireren, kennis te delen en elkaar te ontmoeten.

Reflectie: De Cultuureducatiefestivals werden positief ontvangen en de samenwerking met Keunstwurk verliep goed. Tijdens CmK4 wordt het festival afgewisseld met de Onderwijsconferentie. Waar het festival zich richt op docenten, leraren en makers, focust de conferentie op cultuurcoördinatoren, schoolleiders, beleidsmakers en onderwijspartners.

Kunstvak voor de klas

Ook in samenwerking met Keunstwurk, organiseerde Kunstcade trainingen voor kunstvakdocenten om hen beter voor te bereiden op diverse onderwijsniveaus en thema's. Het ging hierbij bijvoorbeeld om het speciaal onderwijs, procesmatig werken, taal, het jonge kind, en het thema burgerschap. De trainingen werden gekoppeld aan praktijkervaringen op de scholen.

Reflectie: Niet alle trainingen waren even populair, maar de deelnemers aan de trainingen waren enthousiast over de aanpak en inhoud. Dit is dan ook de reden dat tijdens CmK4 Kunstvak voor de klas voortgezet wordt.

KRAAK

KRAAK is een netwerk- en inspiratieplatform voor deskundigheidsbevordering van cultuurcoaches en medewerkers van CmK-penvoerders uit de drie noordelijke provincies. Een paar keer per jaar 'kraken' we samen een cultureel festival in het Noorden en verkennen we – als de mythische Kraken – het werkveld, op zoek naar inspiratie en vernieuwing.

Reflectie: Samen met de noordelijke collega's zetten we KRAAK voort, waar medewerkers worden geïnspireerd en versterkt door uitwisseling en training.

ICC-cursus

De Intern Cultuur Coördinator (ICC) is de centrale schakel voor kunst en cultuur binnen de school. Jaarlijks bieden we samen met Keunstwurk een Friese ICC-cursus aan met aanvullende modules op maat voor deelnemers uit Leeuwarden.

Reflectie: Omdat nog niet alle scholen in Friesland en Leeuwarden een ICC'er hebben, maar de behoefte groot is, blijven we de cursus aanbieden.

Trainingen op maat

Waar dit mogelijk was werd tijdens CmK3 het leerlingenprogramma gekoppeld aan deskundigheidsbevordering voor leraren. Zo ontstond er wederzijds leren en verdieping. Dit gebeurde bijvoorbeeld binnen de TOP's.

Reflectie: Tijdens CmK3 is deze aanpak gestart. In CmK4 willen we dit verder uitwerken en de mogelijkheden voor deskundigheidsbevordering van docenten beter benutten.

Werken in expertgroepen

Tijdens CmK3 zijn we gestart met een disciplinaire samenwerking tussen cultuur en onderwijs, waarbij beide samen bepalen wat nodig is voor kwalitatieve cultuureducatie. Deze samenwerking zorgt voor een betere afstemming van lesprogramma's en verhoogt de betrokkenheid van alle partijen.

Reflectie: De werkgroepen werden door alle betrokkenen zeer positief ontvangen. Daarom zetten we ze voort en scherpen we ze aan tijdens CmK4.

2.3 Facultatieve activiteiten

2.3.1 Integrale cultuureducatie in verbinding met andere vakken

Cultuureducatie wordt op een samenhangende manier geïntegreerd binnen andere leergebieden. Denk hierbij aan het koppelen van kunst en cultuur aan bijvoorbeeld taal, geschiedenis, burgerschap, techniek of wereldoriëntatie. Kunstcade heeft ingespeeld op de behoeften vanuit het onderwijs door zich te richten op techniek, taal en burgerschap.

Techniekmenu

In samenwerking met leraren, techniek- en culturele partners is een programma ontwikkeld dat techniek en cultuureducatie verbindt. Leerlingen werkten in projecten waarbij ze technische vaardigheden opdeden via creatieve processen.

Reflectie: In tegenstelling tot het reguliere Kunstmenu konden scholen tijdens CmK3 bij het Techniekmenu geen voorkeuren aangeven. Dit passen we aan: ook bij het Techniekmenu krijgen scholen voortaan deze mogelijkheid.

Taal

De afgelopen jaren zijn taalprogramma's ontwikkeld met aandacht voor meertaligheid en creatief taalgebruik. Binnen CmK3 is ingezet op het vergroten van taalplezier bij zowel leerlingen als docenten in het PO en VO.

Reflectie: Ter afronding van CmK3 en met het oog op CmK4 is een taalplan opgesteld om meer samenhang te brengen in de taalgerichte activiteiten.

Burgerschap

Vanwege de toenemende vraag naar burgerschapsonderwijs, vooral in het VO, is hier

binnen CmK3 extra op ingezet. Dit gebeurde via de reeks Kunstvak voor de klas en een onderzoek door Inger van Til (Cultuurkracht) naar de rol van cultuuronderwijs in burgerschapsvorming. De resultaten leidden tot een publicatie, bijeenkomsten en een landingspagina op www.kunstcade.nl.

Reflectie: De focus van dit traject lag op het VO, met aandacht voor MBO en PO. Omdat burgerschap voor alle doelgroepen relevant blijft, blijven we programma's ontwikkelen waarin het thema wordt geïntegreerd in cultuureducatie.

2.3.2 Verbinden van binnen- en buitenschools

Leerlingen komen niet alleen op school in aanraking met kunst en cultuur, maar ook in hun vrije tijd, in de buurt of via culturele instellingen. Door deze verbinding ontstaat een rijkere leeromgeving die aansluit bij de leefwereld van leerlingen.

Samenhang met Programma School & Omgeving

Scholen in het PO en VO zijn ondersteund bij het opzetten van een samenhangend cultureel programma, zowel binnen als buiten schooltijd. Cultuurcoaches en VO-consulenten hielpen bij de integratie van activiteiten in de verlengde schooldag. Kinderopvangorganisaties vervulden daarbij een coördinerende rol.

Reflectie: De rol van Kunstcade binnen deze regeling groeit. Ook in de toekomst is er tijd beschikbaar om samenwerking te versterken en inhoudelijk mee te denken over de invulling van het buitenschoolse programma.

Toeleiding naar de vrije tijd

Kunstcade versterkte de verbinding tussen wijk, school, aanbieders en leerlingen door het stimuleren van culturele deelname buiten schooltijd, via workshops en cursussen in de wijk.

Reflectie: Het onderzoek van Dr. Johan Kolsteeg, Youssra Laftih en Maaïke Mosterd (Groningen Institute for the Study of Culture, RUG) heeft waardevolle handvatten opgeleverd om de directe omgeving van scholen beter te betrekken. Uit de interviews kwam een duidelijke behoefte naar voren aan kennisdeling. Netwerkbijeenkomsten werden daarbij genoemd als effectief middel om de verbinding tussen wijk, school, aanbieders en leerlingen te versterken.

3. Samenwerking Kunstkade met culturele instellingen en het onderwijs

Als netwerkorganisatie vervult Kunstkade een centrale rol binnen de gemeente Leeuwarden. In samenwerking met culturele instellingen, scholen, hoger onderwijs en andere partners zet Kunstkade zich in voor het bevorderen van cultuureducatie. De taak- en rolverdeling is daarbij duidelijk en gebaseerd op een sterke onderlinge samenwerking en betrokkenheid.

3.1 Kunstkade en culturele instellingen

Lokale culturele instellingen, zoals musea, theaters en muziek- en dansscholen werken nauw samen met Kunstkade om een breed en gevarieerd programma van cultuureducatie mogelijk te maken. Deze samenwerkingen zijn essentieel voor zowel het culturele landschap als het succes van onze programma's. Ze bieden leerlingen directe toegang tot diverse kunst- en cultuurvormen. Dit geldt ook voor de samenwerking met culturele ondernemers.

Bij het aangaan van samenwerkingen met culturele instellingen en ondernemers maken we graag heldere afspraken. Tijdens CmK3 werd succesvol gewerkt met samenwerkingsovereenkomsten van één of twee jaar. In 2025 verlengen we deze overeenkomsten met onze culturele partners voor een nieuwe termijn.

Naast heldere afspraken streven we ernaar om een inhoudelijk sterke relatie met culturele instellingen te onderhouden. Dit doen we onder andere door het organiseren van bijeenkomsten rond thema's die voor hen relevant zijn.

Naast de directe samenwerking met culturele instellingen en ondernemers is Kunstkade ook actief binnen DOLCI (Directeuren Overleg Leeuwarden Culturele Instellingen), een netwerk van culturele partners en collega-instellingen.

Kunstkade creëert binnen dit netwerk ruimte voor brede deelname van het culturele veld, stimuleert inspiratie en ontmoeting, en bevordert afstemming en samenhang bij gezamenlijke projecten.

3.2 Kunstkade en het onderwijs

Kunstkade heeft zich opnieuw ingezet om cultuuronderwijs op alle niveaus te versterken. Met onze programma's boden we leerlingen in het PO, VO en MBO een breed scala aan mogelijkheden. Dankzij de intensieve samenwerking met scholen, culturele partners en de inzet van cultuurcoaches is een stevige basis gelegd voor de toekomst van cultuureducatie.

Primair onderwijs (PO)

In de samenwerking met het primair onderwijs spelen de cultuurcoaches een belangrijke rol. Zij zorgen voor een vaste basis én flexibele ondersteuning. Elke school heeft een eigen cultuurcoach die ondersteunt bij het ontwikkelen en uitvoeren van cultuuronderwijs. Deze coach helpt bij het vormgeven van de visie, het kiezen en begeleiden van programma's en het evalueren van het cultuurbeleid op zowel bestuurlijk niveau en directieniveau als op lerarenniveau.

Een belangrijk onderdeel van onze inspanningen de afgelopen jaren is de herijking van het Kunstmenu en de daarop aansluitende menu's. Uit evaluaties en signalen vanuit het onderwijs bleek dat er meer behoefte was aan maatwerk en thematische samenhang in cultuureducatie. Door werksessies en bijeenkomsten met het werkveld hebben we gewerkt aan een helder model om de inhoud en organisatie van het Kunstmenu te optimaliseren. Het nieuwe Kunstmenu biedt meer keuzevrijheid voor scholen, flexibele samenwerking tussen culturele instellingen en een verhoogde focus op kwaliteit en duurzaamheid. Er wordt gezocht naar structurele vervoersoplossingen om deelname voor alle scholen haalbaar te houden.

De inzet van samenwerkingsovereenkomsten in het PO heeft tijdens CmK3 bijgedragen aan een soepele samenwerking. In 2025 verlengen

we deze overeenkomsten tussen Kunstkade en de PO scholen dan ook voor een nieuwe periode van vier jaar. Met als doel afspraken over cultuureducatie opnieuw helder vast te leggen, wederzijdse verwachtingen te verduidelijken en de samenwerking te versterken.

Voortgezet onderwijs (VO) en MBO

In het VO en het MBO zijn er geen cultuurcoaches, maar consultants. Consultants bespreken de mogelijkheden met de scholen zodat zij vervolgens het culturele veld gericht kunnen adviseren. Aangezien de structuur en organisatie van dit type onderwijs op meerdere vlakken verschilt met het PO, wordt hier per situatie bekeken wat passend is. Zo is er geen standaard samenwerkingsovereenkomst in het VO en MBO, maar worden er wel heldere afspraken gemaakt.

Een vraag die al langer speelde in het team VO van Kunstkade, was hoe zij het beste in contact kunnen komen en contact kunnen onderhouden met de directie en/of het bestuur van de scholen in het VO. Dr. Johan Kolsteeg, Youssra Laftih en Maaïke Mosterd, onderzoekers aan het Groningen Institute for the Study of Culture ICOG (RUG), hebben hier daarom in 2025 in opdracht van Kunstkade onderzoek naar gedaan. In hoofdstuk vijf van deze verantwoording is meer over dit onderzoek te lezen.

3.3 Reflectie samenwerking

Door te investeren in samenwerkingen en in te zetten op het vastleggen van afspraken over wat we van elkaar verwachten, is gezamenlijk een aanzienlijke vooruitgang geboekt in het versterken van cultuuronderwijs. Hierbij staat de leerling zoveel mogelijk centraal en wordt er actief ingezet op een breed draagvlak binnen het schoolsysteem. Scholen worden ondersteund bij het bevorderen, ontwikkelen en borgen van cultuuronderwijs. Kunstkade zorgt voor duidelijke afspraken en een inclusieve en diverse programmering die aansluit bij actuele thema's in de maatschappij en op school. We werken hiervoor samen met scholen en culturele partners om een balans te vinden tussen ontzorging en betrokkenheid.

4. Prestatieafspraken

De prestatieafspraken geven ruimte voor continue verbetering, duurzame ontwikkeling en het versterken van cultuuronderwijs.

4.1 Kwantitatieve prestatieafspraken

De tweesporenaanpak houdt in dat scholen die al deelnemen (spoor 1) bediend worden en dat de samenwerking wordt aangegaan met nieuwe scholen (spoor 2). De lokale invulling van de tweesporenbenadering was tijdens CmK3 als volgt: alle 58 scholen in het PO namen deel en werden beschouwd als spoor 1-scholen. Daardoor werd binnen het PO geen onderscheid gemaakt tussen spoor 1- en spoor 2-beleid.

Voor de scholen in het VO geldt dat in totaal alle zeven scholen (inclusief het VSO) hebben deelgenomen aan CmK. Van de twaalf VMBO-scholen (inclusief het PRO en de ISK) namen in totaal elf deel. De ene school die (nog) niet heeft deelgenomen blijven we uitnodigen, al ligt de focus op het versterken van de samenwerking met de al deelnemende scholen.

MBO-scholen werden tot nu toe nog niet meegenomen als onderdeel van spoor 2. Er was al sprake van samenwerking op het gebied van programmering en kennisdeling, maar nog niet gericht op het versterken van cultuureducatie voor MBO-leerlingen. Vanuit zowel het MBO als de culturele instellingen is de vraag ontstaan of Kunstcade hierin een actieve rol wil vervullen. Tijdens CmK4 wordt deze ontwikkeling verder opgepakt.

4.2 Kwalitatieve prestatieafspraken

4.2.1 Duurzame kwaliteitsverbetering van cultuureducatie

Elke school een visie voor betekenisvol cultuuronderwijs

Kunstcade is al meer dan dertien jaar actief binnen het PO en sinds 2017 ook in het VO. Hoewel de visie op cultuuronderwijs tijdens de coronapandemie tijdelijk onder druk stond, is er sindsdien flinke vooruitgang geboekt. Dankzij de inzet van Evi, de scholing van cultuurcoaches en consultants en de beschikbaarheid van de Toolbox Visie & Beleid, beschikken scholen inmiddels over een duidelijker en krachtiger cultuurbeleid. Daarbij blijft het uitgangspunt dat de leerling altijd centraal staat in de visie en aanpak van elke school.

Reflectie: Dankzij CmK3 kregen scholen de ruimte om hun visie op cultuuronderwijs verder te ontwikkelen en te implementeren. Ze werden daarbij ondersteund door instrumenten zoals Evi en de Toolbox Visie & Beleid. Cultuurcoaches zijn structureel aanwezig op elke school en staan dicht bij de leraar en de leerling. Dit resulteerde in meer samenhangende en doelgerichte programma's. Binnen het VO was deze ontwikkeling nog nieuw. Daar is het streven om, net als in het primair onderwijs, scholen actief te stimuleren in het vormgeven van hun cultuurvisie.

Samenhangend programma in samenwerking met de culturele omgeving

Programma's zoals het Kunstmenu+, Talent Ontwikkel Programma's (TOP) en proeftuinen hebben scholen gestimuleerd om cultuureducatie te integreren in hun curriculum. Samenwerkingen met culturele partners zijn versterkt en dit heeft geleid tot innovatieve en relevante cultuureducatieprogramma's.

Reflectie: De samenwerking met culturele instellingen heeft geleid tot meer geïntegreerde programma's die aansluiten bij de behoeften van leerlingen en scholen. CmK3 heeft het mogelijk gemaakt om nieuwe samenwerkingsverbanden te vormen en bestaande programma's te verdiepen en te verbinden. Hierdoor kunnen we scholen meer maatwerk bieden en culturele partners intensiever betrekken.

4.2.2 Vergroten van deskundigheid van leerkrachten, docenten, culturele partners en penvoerders

Kunstcade heeft diverse trainingen en workshops ontwikkeld en georganiseerd voor leerkrachten, kunstvakdocenten en cultuurcoaches. Dit heeft de deskundigheid in cultuureducatie vergroot. Er zijn belangrijke stappen gezet met Kunstvak voor de klas, de atelierkaarten en de inzet van de muziketafel.

Reflectie: CmK3 droeg bij aan het opzetten en versterken van programma's voor deskundigheidsbevordering. Hierdoor zijn leerkrachten en cultuurcoaches beter voorbereid om kwalitatief hoogstaand cultuuronderwijs te bieden.

4.2.3 Integrale cultuureducatie in verbinding met andere vakken

Interdisciplinaire en vakoverstijgende projecten hebben bijgedragen aan het integreren van cultuureducatie met andere vakken als geschiedenis, aardrijkskunde, techniek en taal. Dit heeft bijgedragen

aan een integrale leerervaring voor leerlingen en heeft leraren en culturele partners gestimuleerd in het samenstellen van betekenisvolle programma's.

Reflectie: Dankzij de inzet van cultuurcoaches wordt in het PO veel vakoverstijgend gewerkt. Tijdens de CmK3-periode richtte Kunstcade zich expliciet op de koppeling met Techniek en Taal. De proeftuinen in het VO laten zien hoe door samen te werken op een specifiek thema een duidelijke meerwaarde ontstaat. Dit wordt door scholen gewaardeerd en actief toegepast.

4.2.4 Verbinden van binnen- en buitenschools

Kunstcade heeft programma's ontwikkeld die specifiek gericht zijn op het bevorderen van kansengelijkheid, zoals de Talent Ontwikkel Programma's (TOP). Deze programma's dragen bij aan bredere participatie en betere toegankelijkheid van cultuureducatie. Daarnaast speelt Kunstcade een belangrijke rol in het programma School & Omgeving, waarin 11 IKC's en 4 VO-scholen actief deelnemen. Ook het programma Kansen voor Kinderen vergroot de kansengelijkheid door culturele activiteiten breed beschikbaar te maken. Scholen schakelen Kunstcade regelmatig in voor advies en programma's rond het jonge kind en de verlengde schooldag.

Reflectie: Kunstcade zorgt in samenwerking met het programma School & Omgeving en Kansen voor Kinderen voor samenhang en kwalitatieve culturele programma's. Dankzij CmK is een meer integrale aanpak mogelijk, waarbij Kunstcade samenwerkt met het onderwijs én met partners zoals sportcoaches en mediacoaches. Dit heeft geleid tot een verlaging van de werkdruk in het onderwijs, meer samenhang en betekenis binnen programma's en betere toegankelijkheid van cultuureducatie voor alle leerlingen, ongeacht hun achtergrond. Het resultaat is een meer inclusieve benadering van cultuuronderwijs.

5. Monitoring en evaluatie

De kwaliteit van cultuureducatie bewaken we samen met alle betrokkenen. Dit is tijdens CmK aangescherpt. We evalueren iedere activiteit zorgvuldig. We halen op wat goed werkte en staan open voor signalen over wat beter kan of ontbreekt. Deze evaluaties zijn essentieel om onze programma's voortdurend te verbeteren en te versterken.

In 2024 en 2025 heeft Kunstcade daarnaast externe opdrachten uitgezet voor monitoring en evaluatie. In de volgende paragrafen worden drie projecten toegelicht.

5.1 Evi

Begin 2024 heeft Kunstcade het zelfevaluatie-instrument Evi ingezet op 51 basisscholen en één school in het VO. Dit instrument, gekozen door het Fonds voor Cultuurparticipatie en gefaciliteerd door het LKCA, helpt scholen inzicht te krijgen in hun invulling van cultuureducatie. Evi brengt in kaart waar een school nu staat en waar zij naartoe wil groeien, met als doel een rijk en gevarieerd cultuurprogramma voor alle leerlingen mogelijk te maken. De pijlers van Evi zijn: visie, programma, deskundigheid, samenwerking en (specifiek voor het VO) ook de leerling. Scholen geven op een schaal van 1 t/m 4 aan in welk scenario zij zich bevinden.

Het gemiddelde scenario van de PO-scholen in de gemeente Leeuwarden is als volgt:

- Visie: 1.6
- Programma: 2.0
- Deskundigheid: 2.0
- Samenwerking: 2.9
- Totaal: 2.1

De uitkomsten van de enquêtes zijn geanalyseerd door Suzanna Zijlstra (Onderzoeker Cultuureducatie Noord-Nederland) van de RUG en door ons besproken met de scholen. Deze analyse heeft waardevolle inzichten opgeleverd die Kunstcade zal gebruiken om de kwaliteit van cultuuronderwijs verder te verbeteren. De uitkomsten hebben geleid tot gerichte plannen voor de komende jaren en bieden inzicht in waaraan gewerkt kan worden. Voor de scholen, maar ook voor Kunstcade zelf.

Een aantal relevante uitkomsten uitgelicht:

- 74,4% van de deelnemende scholen wil zich verder ontwikkelen op het gebied van visie. Er is daarbij behoefte aan doorontwikkeling van Kunstcades Toolkit voor visievorming.
- Scholen zijn actief bezig met het opbouwen van deskundigheid, maar blijven vaak hangen in scenario 2. De grootste behoefte ligt bij de kunstvakken en het inzetten van teamtalenten. Kunstcade zou de ICC-cursus beter onder de aandacht kunnen brengen.
- Gemiddelde score op programma: 2.0. 57,8% van de scholen integreert geen bewuste samenhang in het programma. Advies is om scholen hier beter bij te begeleiden.
- Het onderwerp samenwerking scoorde relatief hoog. De RUG signaleert enkele verbeterpunten, zoals het beter faciliteren van samenwerking met lokale aanbieders.

- Op de vraag 'Op welke manier willen jullie met de cultuurcoach samenwerken?' gaf 38,1% aan behoefte te hebben aan een adviserende rol, 26,2% gaf aan praktische ondersteuning te willen en 30,1% is tevreden met de huidige werkwijze.
- Op de vraag 'Wat wordt er op jullie IKC (in wording) gedaan om een samenhangend programma cultuuronderwijs 2-4 jaar te realiseren?' antwoordde 28,6% dat ze meedoen aan het Peuterpakhuis en 16,7% gaf aan dat ze gezamenlijke activiteiten organiseren.
- Op de vraag (vanuit de Filmhub) 'Wat heeft jullie school nodig om filmeducatie aan te kunnen bieden als volwaardig onderdeel van een doorlopende leerlijn cultuuronderwijs passend bij de leerling?' gaf 28,6% aan behoefte te hebben aan meer informatie. Bij doorvragen bleek vooral behoefte aan materialen en experts.

5.2 Leerling centraal

Bij Kunstcade staat de leerling van jongs af aan centraal. Maar wat betekent dat precies? En wat houdt het in om écht de leerling centraal te stellen?

Om dit inzichtelijk te maken voor iedereen die met Kunstcade te maken heeft of samenwerkt, zijn we aan de slag gegaan met een verkenning van dit thema. In de afgelopen jaren hebben er meerdere bijeenkomsten, gesprekken en werksessies plaatsgevonden. De inzichten en opbrengsten daarvan vormden de basis voor een korte film die in 2025 werd gemaakt door de creatieve Leeuwarder filmmakers van Agoeie.

In deze film staat uiteraard de leerling centraal, van jong tot oud in stad én dorp. Op een originele en verrassende manier laat de film zien wat Kunstcade bedoelt met de term 'leerling centraal'. De film nodigt de kijker uit om na te denken over wat dit voor hem of haar betekent.

Ook in CmK4 blijft de leerling het uitgangspunt. De film kan daarbij een krachtig hulpmiddel zijn om deze boodschap nog duidelijker over te brengen naar iedereen die met Kunstcade in aanraking komt.

5.3 Samenwerking op beleidsniveau

Binnen het VO-team van Kunstcade leefde al langere tijd de vraag hoe zij op een effectieve manier in contact kunnen komen én inhoudelijk in gesprek kunnen blijven met de directie en/of het bestuur een school. Dr. Johan Kolsteeg, Youssra Laftih en Maaïke Mosterd, onderzoekers aan het Groningen Institute for the Study of Culture ICOG (RUG), hebben hier in 2025 in opdracht van Kunstcade onderzoek naar gedaan.

Het onderzoek laat zien dat er in de gemeente Leeuwarden al veel gebeurt op het gebied van kunst- en cultuureducatie. Met name in het PO, waar cultuurcoaches zorgen voor continuïteit en aansluiting bij de schoolcontext. In het VO en VSO is die borging minder sterk: hier blijft de samenwerking vaak persoonsafhankelijk en beperkt het cultuuronderwijs zich meestal tot CKV- en kunstvakken. In beide onderwijssectoren ligt echter een gedeelde wens: het uitbouwen van een lokaal cultureel ecosysteem waarin scholen, culturele instellingen, beleidsmakers én leerlingen samenkomen in een structureel netwerk.

De conclusie van het onderzoek is dat de ambities van Kunstcade door de respondenten positief worden ontvangen. Het onderzoek geeft bovendien waardevol inzicht in hoe deze ambities concreet kunnen worden ingevuld. Kunstcade beschikt over een sterke uitgangspositie en heeft de mogelijkheid om, net als in het PO, ook in het VO een strategische en hybride rol te vervullen als aanjager, facilitator en kwaliteitsbewaker. Die rol vraagt niet om het overnemen van de regie, maar om het ondersteunen van scholen bij het ontwikkelen én realiseren van hun eigen cultuurbeleid. Die ondersteuning moet inspirerend en praktisch zijn, met voldoende ruimte voor eigen keuzes. Zo ontstaat een werkbaar en inhoudelijk sterke samenwerking, waarin zowel betrokkenheid als duurzaamheid worden geborgd. Deze inzichten nemen we mee richting CmK4, met als doel om de samenwerking met het VO op beleidsniveau aan te gaan.

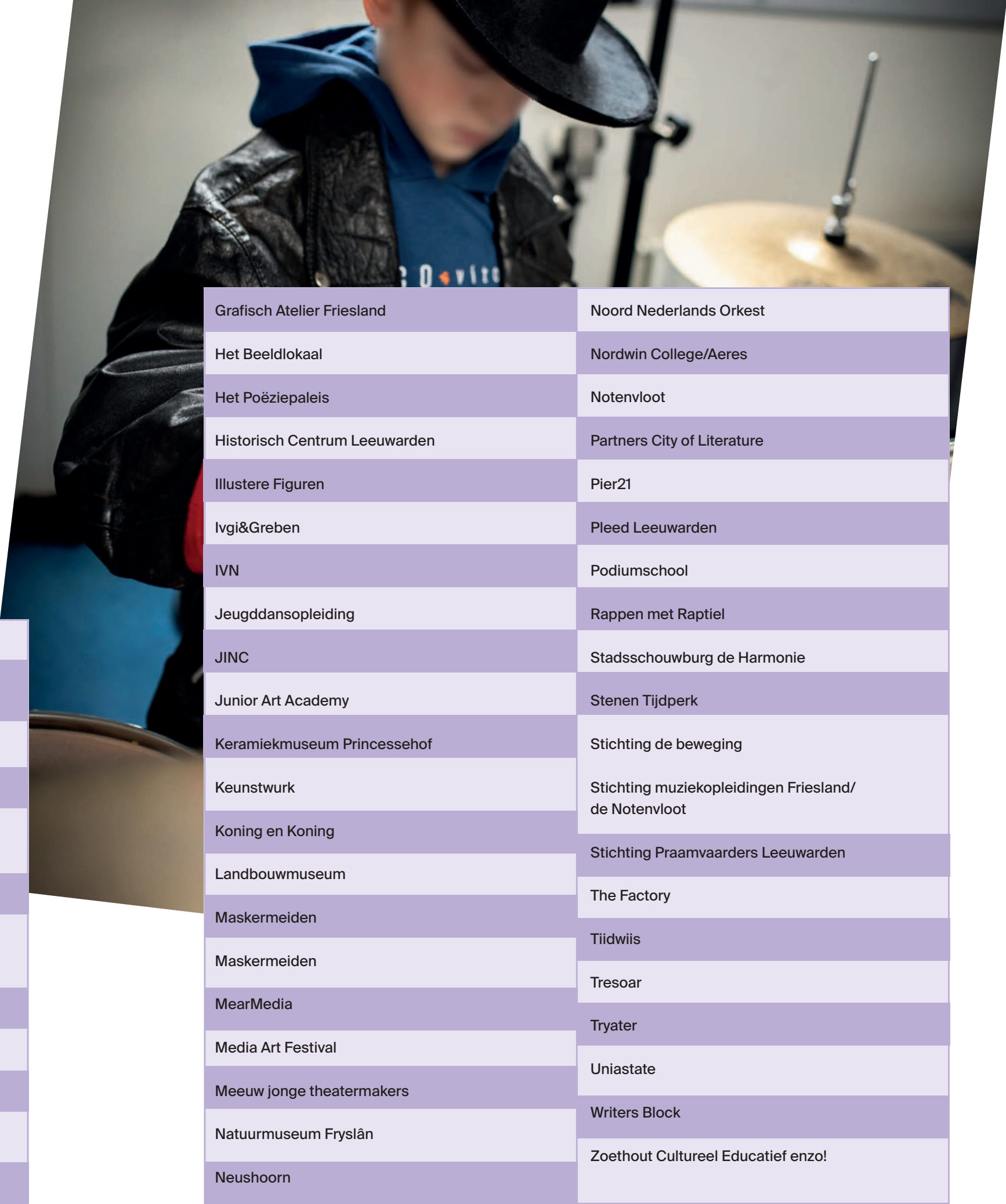

6. Betrokken instellingen

Kunstkade heeft een uitgebreid netwerk opgebouwd en werkt samen met diverse partners die zich bezighouden met cultuureducatie. Cultuur is overal en er zijn talloze aanbieders actief op het gebied van cultuureducatie. Dit biedt volop kansen om de samenwerking te versterken en meer impact te realiseren. In hoofdstuk drie van deze verantwoording is ingegaan op de samenwerkingen met culturele instellingen en het onderwijs (PO, VO en MBO).

Onderstaand overzicht toont de instellingen en aanbieders die tijdens CmK3 programma's hebben ontwikkeld en/of uitgevoerd.

123Zing	Diverse vakdocenten op Kunstkade.nl
A guide to Leeuwarden	Diverse verhalenvertellers en docenten uit Leeuwarden e.o.
Afûk	DOAS
Arcadia	Experience Lab Ynsicht
Comenius Techniektheater	Film in Friesland - Slieker Film, Fries Film Archief & Noordelijk Film Festival
Dance Company 058	
dbieb	Floris Verster Atelier
De bouw iets voor jou	Fotopodium i.s.m. Noorderlicht en fotografen uit Leeuwarden
Dekemastate	Fries Museum
Diverse aanbieders voor muziek, hiphop-dans, skaten, streetart uit Leeuwarden e.o.	Fries Scheepsvaartmuseum
Diverse dansaanbieders uit Leeuwarden e.o.	Fries Verzetsmuseum
Diverse filmdocenten uit Leeuwarden e.o.	Friese Dansdagen
Diverse fotografiedocenten uit Leeuwarden e.o.	Graffiti Roy Schreuder

Grafisch Atelier Friesland	Noord Nederlands Orkest
Het Beeldlokaal	Nordwin College/Aeres
Het Poëziepaleis	Notenvloot
Historisch Centrum Leeuwarden	Partners City of Literature
Illustere Figuren	Pier21
Ivgi&Greiben	Pleed Leeuwarden
IVN	Podiumschool
Jeugddansopleiding	Rappen met Raptiel
JINC	Stadsschouwburg de Harmonie
Junior Art Academy	Stenen Tijdperk
Keramiekmuseum Princessehof	Stichting de beweging
Keunstwurk	Stichting muziekopleidingen Friesland/ de Notenvloot
Koning en Koning	Stichting Praamvaarders Leeuwarden
Landbouwmuseum	The Factory
Maskermeiden	Tiidwiis
Maskermeiden	Tresoar
MearMedia	Tryater
Media Art Festival	Uniastate
Meeuw jonge theatermakers	Writers Block
Natuurmuseum Fryslân	Zoethout Cultureel Educatief enzo!
Neushoorn	

Op **kunstkade.nl**
vind je activiteiten
voor alle leeftijden!

**KUNST
KADE**

Stichting Kunstkade
Achter de Hoven 2, Leeuwarden